

AERE PERENNIVS

Verslagen en Mededelingen uit het
Medisch-Encyclopaedisch Instituut van de Vrije Universiteit

No. 2 - december 1970

Uitgave van het
Medisch-Encyclopaedisch Instituut
van de
Vrije Universiteit
van der Boechorststraat 7
Amsterdam - Z.
Telefoon 020-482701

Redactie: Prof. Dr G. A. Lindeboom
Dr Ö. Bánki, secretaris

Voor inlichtingen omtrent eventuele
toezending wende men zich tot de
secretaris van de redactie.

DE HISTORIA MEDICA IN DE VERENIGDE STATEN¹⁾

door

Dr D. de Moulin

Er gaat in Amerika op medisch-historisch gebied heel wat om, maar het is wegens de grote afstanden en het geringe contact tussen de universiteiten onderling niet gemakkelijk daarvan zich een goed beeld te vormen. Dat de Amerikaanse medisch-historici trouwens zelf geen goed overzicht hebben blijkt wel uit het feit, dat Mej. Genivieve Miller, Curator van het Howard Dittrich Museum of Historical Medicine in Cleveland entevens Assistent Professor of Medical History aan de Western Reserve University, al geruime tijd bezig is met een onderzoek naar deze activiteiten; haar rapport kan in de loop van 1968 tege- moet worden gezien. (Terzijde mag eraan worden herinnerd, dat termen als "associate professor" of "assistant professor" niet noodzakelijkerwijs betekenen, dat de dragers van deze titels in een ondergeschikte positie staan ten opzichte van een "full professor"; kleine afdelingen worden wel geleid door een assistent- of associate professor zonder dat er een full profes- sor bestaat, de titel is in zo'n geval te vergelijken met die van lector in Nederland.)

De belangstelling voor de geschiedenis der geneeskunde da- teert in de V. S. niet van vandaag of gisteren. Al in de acht- tiende eeuw doceerde Benjamin Rush - een fervent en formida- bel voorstander van Brownianisme en de eerste Amerikaanse arts die ook buiten zijn eigen land beroemd is geworden - aan de medische school te Philadelphia o.m. de geschiedenis

1) Voordracht, gehouden voor de Medisch-Historische Club, op 24 februari 1968.

der geneeskunde. In 1876 werd door de toen juist-opgerichte Johns Hopkins Universiteit de eerste officiële universitaire leeropdracht in dit vak gegeven aan John Shaw Billings, de eerste bibliothecaris van de Surgeon General's Library, nu sinds enkele jaren de National Library of Medicine. Belangrijke particuliere medisch-historische bibliotheken zijn al in de vorige eeuw bijeengebracht door Oliver Wendell Holmes in Boston, William Osler in McGill University in Montreal, wat later ook door de neurochirurg Harvey Cushing, door Arnold Klebs en tussende beide wereldoorlogen in door de physioloog John Fulton in Yale. De Osler-collectie in McGill is de reden dat aan die universiteit een leerstoel is opgericht in de medische historie.

Er zijn in de Verenigde Staten ruim 90 medische faculteiten, 17 ervan hebben de medische geschiedenis als al dan niet verplicht leervak officieel op het lesrooster opgenomen. Deze faculteiten behoren bijna zonder uitzondering tot de belangrijkste in het land, zij zijn die van de universiteit van Californië (zowel in San Francisco als in Los Angeles heeft deze dubbele universiteit een leerstoel), de Universiteit van Washington, van Kansas, van Minnesota, van Chicago, van de Tulane University in New Orleans, van de Emory University in Atlanta, van de Columbia University van New York, van die van Pennsylvania, van de Yale University, van McGill in Montreal, van de Universiteit van Wisconsin, van de Stanford University in Californië, van de Western Reserve in Cleveland, van de Washington University in St. Louis en zeker niet in de laatste plaats van de Johns Hopkins in Baltimore. Omgekeerd kan men zeker niet zeggen, dat iedere belangrijke universiteit een leerstoel heeft in dit vak: zulk een leerstoel ontbreekt bijvoorbeeld in Harvard en in Duke. Deze twee instellingen zien, evenals

verscheidene andere al enige tijd uit naar iemand, die met het professoraat zou kunnen worden bekleed, maar de vraag overtreft blijkbaar het aanbod. Op de aspiraties van Harvard en Duke kom ik straks nog terug.

Aan de 17 universiteiten met leeropdrachten in de geschiedenis der geneeskunde is het vak lang niet overal even sterk vertegenwoordigd. Betrekkelijk grote instituten, bezet door een full professor - een ordinarius dus - en één of meer associate - en assistant professors bestaan bijvoorbeeld aan de University of California (in beide branches), in Yale, en in Baltimore. Aan de andere kant van de schaal staan bijvoorbeeld de Stanford University, waar het vak wordt gedoceerd - als verplicht leervak - door een aantal leden van de docerende staf onder leiding van de hoogleraar in de pathologie, of de Washington University in St. Louis, waar een cursus wordt gegeven door Mej. Estelle Brodman, een medisch-bibliothe-caresse, die in het bezit is van een doctorsgraad in de filosofie. (Medische bibliothecarissen spelen in de beoefening der historia medicinae een grote rol, ook als docent.) Weer elders behoort het onderwijs in het vak tot de verantwoordelijkheid van het "department of biomedical history" - een gecombineerd instituut voor de geschiedenis der biologie ender geneeskunde - of tot dat van een afdeling voor de geschiedenis der natuurwetenschappen.

Tot zover de officiële vertegenwoordiging aan de universiteiten. Aan sommige universiteiten wordt het vak op basis van vrijwilligheid onderwezen door enkele enthousiaste leden van de wetenschappelijke staf. Ook hierop kom ik straks terug. Tenslotte moct nog worden gewezen op het bestaan van medisch-historische clubs aan verscheidene universiteiten; die

aan de Johns Hopkins, waarvoor ik een lezing heb gehouden over "Medicine in Indonesia during three centuries of Dutch settlement", bestaat al 77 jaar: ze belegt drie of vier bijeenkomsten per academisch jaar.

Waarom heeft men het aan een aantal universiteiten wenselijk geacht de medische geschiedenis als leervak op te nemen, met andere woorden, wat verwacht men ervan?

Over het nut en de waarde van de medische geschiedenis verschijnen in de Amerikaanse medische pers telkens weer artikelen, en het laat zich denken, dat de meningen nogal uiteenlopen. Om enkele argumenten te noemen, die men overigens ook buiten Amerika beluisteren kan: er wordt op gewezen, dat de historia medicinae de student tijdens zijn zo sterk natuurwetenschappelijk georiënteerde opleiding het inzicht kan bijbrengen, dat geneeskunde, en zeker de practische uitoefening ervan, niet uitsluitend bestaat uit het toepassen van natuurwetenschappelijke beginselen. Er wordt verder gezegd, dat de geschiedenis der geneeskunde een belangrijk paedagogisch hulpmiddel is bij de medische studie als zodanig, omdat de student, door kennis te nemen van de gedachtengang van de meesters zou kunnen leren, hoe hij zijn eigen leerstof moet ordenen. Weer anderen wijzen erop, dat de moderne geneeskunde beter kan worden begrepen wanneer men de historische grondslag ervan kent en dringen dan aan op de bestudering van vooral de negentiende eeuw. Tenslotte wordt graag gezegd, dat de medische historie een brug kan slaan tussen de natuurwetenschappelijk gerichte geneeskunde en de humaniora. Dit laatste argument vind ik vooral met betrekking tot de omstandigheden in Amerika tamelijk zwak: men heeft alleen wat aan zo'n brug, wanneer men aan de overzijde

wat te zoeken heeft: aangezien bij verreweg de meeste studenten en zelfs bij vele docenten generlei begrip voor de waarde der humaniora lijkt te bestaan, zou die brug maar leiden naar een vreemd en onbegrijpelijk land.

Hoe wordt het onderwijs gegeven? Ik beschik juist op dit punt over onvoldoende gegevens om een volledig résumé te geven van alle systemen die gevolgd worden, en zal me beperken tot een korte uitweiding over twee stelsels, die, wat beginsel en uitvoering betreft, diametraal tegenover elkaar staan.

In Baltimore worden aan de medische studenten drie series van colleges gegeven: twee in het tweede leerjaar, één in het derde jaar. Het bijwonen van deze colleges is verplicht. In de eerste serie wordt een chronologisch, aaneensluitend overzicht gegeven over de ontwikkeling der geneeskunde. De docent heeft hier met de eigenaardige moeilijkheid te kampen, dat de geschiedenis - met uitzondering van de geschiedenis der V.S. - op de Amerikaanse middelbare scholen een keuzevak is, zodat het kan voorkomen dat de studenten met bepaalde perioden uit de geschiedenis volslagen onbekend zijn. De tweede serie, die evenals de eerste uit achttien lessen bestaat, behandelt capita selecta. Het derde studiejaar is voor de studenten van Johns Hopkins het laatste praeklinische jaar, een jaar waarin de nadruk valt op de pathologie en bacteriologie. De medisch-historische cursus van dat jaar sluit zich bij deze onderwerpen aan in negen lessen. Het totale aantal lessen in de medische geschiedenis bedraagt aan deze universiteit dus 43.

Na afloop van elk der drie series wordt een schriftelijk tentamen afgenomen, waarbij niet alleen geëxamineerd wordt naar aanleiding van de behandelde stof, maar ook naar aanleiding van enkele boeken die de studenten ver-

plicht zijn te lezen. Voor het eerste tentamen zijn verplicht gesteld het boek van Hippocrates over de heilige ziekte, de De motu cordis van Harvey, en naar keuze één van de navolgende meer letterkundige werken: De pest van Camus, Middlemarch van George Elliot, Arrowsmith van Sinclair Lewis, of Lemalade imaginaire van Molière, alles in het Engels natuurlijk. Bij het tweede tentamen wordt aangenomen, dat de student heeft voldaan aan zijn verplichting, de Introduction à l'étude de la médecine expérimentale van Claude Bernard te hebben gelezen. Voor het derde en laatste tentamen wordt wel lectuur aanbevolen maar niet verplicht gesteld.

Voorbeelden van tentamenvragen, die het vorig jaar gesteld zijn:

Beschrijf uit het boek van Hippocrates over de heilige ziekte enkele trekken, die wij tegenwoordig nog wetenschappelijk zouden noemen.

Wat zijn de middeleeuwse wortels van het moderne medische onderwijs ?

Beschrijf in het kort het leven en werken van een vooraanstaand Amerikaans geneesheer uit de periode tussen 1750 en 1920.

Bij het tweede tentamen werd onder meer gevraagd, de wijze van het benaderen van wetenschappelijke problemen door Paracelsus en door Newton met elkaar te vergelijken. Voorts : een aantal factoren te noemen, die van invloed zijn geweest op de veranderingen die tussen 1900 en 1960 zijn opgetreden in het algemene ziektepatroon van de Amerikaanse bevolking. Het zal U zijn opgevallen, dat in deze opgaven herhaaldelijk wordt gevraagd, een verband te leggen tussen het verleden en het heden; voorts zult U het wel met me eens zijn, dat zij lang niet gemakkelijk zijn. Het beoordelingscijfer kan, wanneer de andere vakken goed zijn gemaakt, geen invloed hebben op de bevordering naar het volgend leerjaar; bij zwakke studenten

kan het cijfer wel degelijk van doorslag gevende betekenis zijn, in beide richtingen.

Een geheel ander studie programma wordt geboden in Seattle, in het hoge noordwesten van het land. Aan deze universiteit bestaat een Division of Biomedical History, maar het hoofd ervan is geen medicus doch een bioloog en het ligt voor de hand, dat bepaalde aspecten van de geschiedenis der geneeskunde onvoldoende door hem belicht kunnen worden. Een gelukkig toeval wil, dat zich aan de universiteit van Seattle een hoogleraar in de interne geneeskunde bevindt, met veel historische belangstelling. Deze belangstelling stamt nog uit zijn studietijd aan Johns Hopkins, toen daar de medische geschiedenis werd gedoceerd door Sigerist. Deze internist organiseert jaarlijks twee cursussen, één voor de eerste- en tweedejaars studenten, en één voor studenten van het vierde jaar, die reeds klinisch werkzaam zijn. Bij het opstellen van het programma wordt uitgegaan van het beginsel, dat een belangrijk deel van de te behandelen stof door de studenten zelf moet worden verzameld en voorgedragen. De deelnemers worden in kleine groepjes verdeeld, die ieder een onderwerp te bestuderen krijgen met de verplichting, hierover na enige tijd iets te vertellen. En hoewel er niet doelbewust naar wordt gestreefd, is, wanneer alle groepjes aan het woord zijn geweest, toch wel een zeker overzicht van de gehele historia medicinae verkregen. Ook leden van de wetenschappelijke staf voeren op deze bijeenkomsten wel het woord. Men komt informeel bijeen in de middagpauze, de studenten nemen brood mee, voor koffie wordt gezorgd.

In de cursus voor vierdejaars wordt de historische achtergrond besproken van een aantal actuele, medische problemen;

de lesuren voor deze groep zijn in de avonden, tweemaal in de maand. De cursus voor jongerejaars beslaat 30 uren, die voor de ouderejaars 14 uren; er wordt waarde gehecht aan een ongedwongen sfeer en de deelneming geschiedt op basis van vrijwilligheid. Evenals op een aantal andere universiteiten is in Seattle de medische geschiedenis dus een keuzevak, maar eenmaal gekozen, is deelneming verplicht.

Aan de Stanford University, waar de medische historie een verplicht leervak is, wordt de nadruk gelegd op het maken van een scriptie, waarin de student een bepaalde, eigen opvatting tot uitdrukking moet brengen. Als voorbeeld van enkele recente scripties: "Emergence and Re-emergence of Acupuncture"; "Biology of Racism"; "History of bloodtransfusion"; "The origine of love in infants". "Euthanasia: an historical outline"; "Public Health and Social Medicine from Antiquity to the Present Era"; "The Origin of Syphilis, Europe or America ?".

Aan een beperkt aantal universiteiten bestaat de mogelijkheid om te worden opgeleid tot vakhistoricus der geneeskunde. Bijna steeds is deze opleiding gericht op het behalen van de doctorsgraad in de filosofie (Ph. D.), maar de wijze waarop dit geschiedt kan zeer sterk uiteenlopen. Er bestaan, om te beginnen, geen algemeen aanvaarde toelatingseisen. Iedere opleider stelt zijn eigen voorwaarden, en deze zullen in hoge mate bepaald worden door de omstandigheid of hijzelf arts is, dan wel van oorsprong een algemeen-geschiedkundige of een specialist is in de geschiedenis der natuurwetenschappen.

Nu moet ik wijzen op een opvallend verschijnsel in de Amerikaanse historia medicinae, en dat is, dat het vak hoe langer hoe meer onttrokken wordt aan de medici en in handen komt

van beroeps-historici en van specialisten in de geschiedenis der biologie of andere natuurwetenschap. Hiervoor zijn twee redenen aan te wijzen. De eerste moet bij de medici zelf worden gezocht. De Amerikaanse arts heeft in de regel te weinig humanistische en linguïstische achtergrond om zelf direct toegang te hebben tot de klassieke bronnen of tot de buitenlandse literatuur. Bij de jongere generatie der medisch-historici van beroep die tevens arts zijn, komt het dan ook hoe langer hoe meer voor, dat zij dit specialisme beoefenen zonder kennis van klassieke of buitenlandse talen. Hierdoor moeten zij zich sterk beperken wat betreft hun eigen, historisch onderzoek waarin zij dikwijls niet verder teruggaan dan tot de zeventiende eeuw, toen het Engels begon het Latijn te verdringen. Zulke kennis wordt nog wel aangetroffen bij geschiedkundigen, zodat de artsen wat dít betreft duidelijk in het nadeel verkeren ten opzichte van de vakhistorici, enkele uitzonderingen natuurlijk daargelaten. Onder de vakhistorici worden er gevonden, die zich in hoofdzaak of zelfs uitsluitend met de medische geschiedenis bezighouden (O'Malley en Shyrock, bijv.) en op de jaarvergadering in 1966 van de Organization of American Historians, gehouden in Cincinnati, was één der zittingen geheel gewijd aan medische geschiedenis, zonder dat er zelfs maar één arts het woord voerde.

Veel kennis van de klassieke of moderne talen treft men natuurlijk ook niet aan bij de professionele beoefenaars der geschiedenis van de natuurwetenschappen, maar ten opzichte van deze groep verkeert de medicus in het nadeel, dat hij eerst een langdurige opleiding tot arts heeft gevolgd voordat hij met zijn specialisatie begon, terwijl voor de studie van de geschiedenis der natuurwetenschappen het niet noodzakelijk is eerst een universitaire opleiding in één dier weten-

schappen te hebben voltooid. De tweede reden, waarom de medici langzaam maar zeker uit de *historia medicinae* worden verdreven, moet gezocht worden bij de universiteiten, die bij de keuze van een medisch-historicus soms uitgaan van de stelling, dat medische geschiedenis geen geneeskunde is, maar geschiedenis en daarom thuishoort in de historische instituten, en zich in andere gevallen op het standpunt stellen, dat geneeskunde in wezen niets anders is dan de praktische toepassing van natuurwetenschappelijke en biologische beginsels, zodat de geschiedenis ervan in de eerste plaats een geschiedenis is der biologie of der natuurwetenschappen. En in Juni van het vorig jaar (1967) definieerde R. Drew Miller, Associate Director van de Mayo Graduate School of Medicine, de geschiedenis der geneeskunde als "een sociale wetenschap met betrekking tot de biomedische vakgebieden". Bij dezelfde gelegenheid merkte hij op, dat in de nieuwe leerprogramma's - het hoger onderwijs is in de V.S. zeker niet minder dan bij ons aan verandering en herziening onderhevig - vele universiteiten dit vak onder de jurisdictie van de faculteit voor sociale wetenschappen zullen plaatsen. Dat al deze opvattingen ook hun afspiegeling vinden in de opleiding, laat zich wel denken.

Aan de Johns Hopkins University in Baltimore is de medische geschiedenis van oudsher sterk medisch georiënteerd geweest, ook al was de voorganger van de zittende ordinarius een algemeen historicus. Dit komt omdat krachtige persoonlijkheden als Welch en Sigerist op het instituut te Baltimore een stempel hebben gezet, dat nog steeds zichtbaar is. Ook de tegenwoordige directeur, professor Owsei Temkin, voelt zich in de eerste plaats medicus al heeft hijzelf nimmer gepraktiseerd. Om aan dit instituut te worden toegelaten voor de opleiding tot be-

roeps medisch-historicus, heeft men tot voor zeer kort vastgehouden aan de eis, dat de candidaat arts moet zijn en tenminste een jaar klinisch werkzaam moet zijn geweest. De opleiding tot Ph. D. in de medische geschiedenis duurt er officieel vier jaar, in de praktijk loopt dit soms wel uit tot zes jaar, al naar gelang van de omvang van het onderwerp van de dissertatie, waarmee de specialisatie wordt afgesloten.

Voor zover het artsen betreft die niet aan Johns Hopkins zelf hebben gestudeerd, zijn zij verplicht in hun eerste jaar van opleiding de cursussen voor studenten te volgen en dezelfde tentamens af te leggen. Na twee jaar moeten zij in een schriftelijk examen dat 2 x 4 uur duurt, blijk geven van een goede, algemene kennis van de historia medicinae. Daarna volgt het derde en moeilijkste examen, en dat is de mondelinge ontmoeting met een commissie die zal moeten uitmaken of de candidaat tot het schrijven van een dissertatie kan worden toegelaten. Voor dit examen bestaat geen bepaalde leerstof. De leden van de commissie, bestaande uit hoogleraren resp. in de geschiedenis, in de geneeskunde, in de biologie, in de sociologie en in de filosofie staat het vrij de candidaat alles te vragen, wat naar hun eigen, subjectieve mening een medisch-historicus behoort te weten. Komt de candidaat ook door dit examen, dan moet hij nog zijn proefschrift schrijven - dat veel omvangrijker is dan ten onzent - hij behoeft dit echter niet te verdedigen. Soortgelijke eisen worden gesteld aan andere universiteiten, waar de ordinarius in de medische geschiedenis uit de school van Johns Hopkins komt; overal zijn evenwel niet meer dan maar enkele artsen in opleiding.

Veel beter bezocht worden de opleidingen tot historicus in

de biologie of natuurwetenschappen. Dit vak is economisch gezien wat aantrekkelijker dan de geschiedenis der geneeskunde. Men kan het van school komende, zoals gezegd, direct als studievak kiezen, zonder eerst een studie in de één of andere tak der natuurwetenschappen te hebben voltooid en men is er dan ook op veel jongere leeftijd mee klaar. Voorts is de vraag naar historici in de geschiedenis der natuurwetenschappen of biologie veel groter dan die naar medisch-historici, omdat de geschiedenis der biologie of der natuurwetenschappen ook aan vele "colleges" wordt onderwezen, en omdat ook de instituten voor geschiedenis plaats bieden aan historici der natuurwetenschappen. Langzamerhand begint de markt echter verzadigd te raken en omdat er nog steeds vraag is naar medisch-historici, niet alleen aan de universiteiten maar ook in bibliotheken, kiezen verscheidene der "science historians", die thans in opleiding zijn, de geschiedenis der geneeskunde als hoofdvak.

Al eerder is opgemerkt, dat aan enkele van de belangrijkste universiteiten de leerstoel in de geschiedenis der geneeskunde nog niet is bezet. Dit heeft zijn reden. In Harvard bestaat er een sterke afdeling voor de geschiedenis der biologie - de oude school van Sarton - met liefst drie hoogleraren. In overleg met de Deken van de medische faculteit heeft deze afdeling een plan opgesteld, volgens hetwelk de opleiding van a. s. historici in de biologie en natuurwetenschappen enerzijds, en die in de geneeskunde anderzijds, een gemeenschappelijke basisopleiding zullen volgen gedurende enkele jaren, voordat hun wegen zich scheiden. De voordelen hiervan liggen voor de hand, maar het moet als nadeel gelden, dat in 't geheel geen rekening is gehouden met de imponderabilia die maken dat de geneeskunde iets anders is dan het toepassen van een aantal natuurweten-

schappen. En al zal de medisch-historicus de geneeskunde dan ook niet praktisch uitoefenen, toch zal hij zich met deze *imponderabilia* zoveel mogelijk vertrouwd moeten maken, omdat ze voor de geneeskundige praktijk steeds van zeer groot belang zijn geweest, in het verleden zelfs van overwegend belang. Het blijkt dan ook wel, dat medisch-historici die geen arts zijn maar bijvoorbeeld algemeen historicus, de *historia medica* bij voorkeur van sociologische zijde benaderen. De moeilijkheid die in Harvard op de medisch-historicus te wachten ligt, wanneer hij eindelijk zal zijn benoemd, is dan ook dat er een programma kant en klaar ligt waarin hijzelf geen zeggenschap heeft gehad.

Aan de Duke University in Noord-Carolina bestaat een soortgelijke moeilijkheid. Deze nog jonge universiteit trekt momenteel sterk de aandacht door haar medisch curriculum dat sterk afwijkt van wat elders in de V. S. gebruikelijk is. Volgens dit systeem worden de studenten van het begin af in de kliniek gebracht. Op uitnodiging en met financiële medewerking van een rijke, philanthropische instelling te New York, de Josiah Macy Jr. Foundation, is een programma opgesteld dat het mogelijk moet maken, in zes jaar tijd zowel het arts-diploma te behalen als de graad van Ph. D. in de medische geschiedenis: afwisselend zal de student dan werkzaam zijn in de geneeskunde en in het historisch instituut.

Welke middelbare scholier zou echter medicijnen gaan studeren met het vooropgestelde doel, later alleen de geschiedenis van dat vak te gaan beoefenen?

Dezelfde fondatie stelt ook studiebeurzen beschikbaar voor jonge lieden, die aan andere universiteiten zich in de geschiedenis der geneeskunde of de biologie willen bekwamen: voor

het studiejaar 1966-1967 heeft de stichting voor ruim $1\frac{1}{2}$ miljoen dollar voor zulke beurzen verstrekt. Verder doet ze schenkingen aan universiteiten ten gunste van bestaande of nog op te richten instituten voor de geschiedenis der geneeskunde of der biologie, en verleent ze financiële steun aan wetenschappelijke bijeenkomsten op deze gebieden. Het internationale symposium over de geschiedenis van het medisch onderwijs, dat kortelingⁿ in Los Angeles is gehouden, is eveneens voor een belangrijk deel door de Macy Foundation gefinancierd. Deze stichting is in 1930 opgericht met financiële steun van een dochter van Josiah Macy, jr. ; na jarenlang subsidies te hebben verleend aan allerlei medische, wetenschappelijke instellingen en aan inrichtingen voor medisch onderwijs, is zij in 1966 begonnen in 't bijzonder de geschiedenis der geneeskunde te begunstigen.

De stichting zegt zelf, dat ze hiermee het gezichtsveld van de aanstaande geneesheer hoopt te verbreden en hem een beter inzicht te geven in de relatie tussen geneeskunde en maatschappij. Het is mij niet bekend waar het geld vandaan komt waar de fundatie blijkbaar zo ruim over kan beschikken. Hoezeer men zich ook kan verheugen over het bestaan van zulke instellingen, het op ruime schaal verschaffen van beurzen houdt steeds het gevaar in, dat hierdoor ook studenten met onvoldoende belangstelling of capaciteiten worden aangelokt.

Er staat in de Verenigde Staten een onvoorstelbaar rijk bronnen-materiaal ter beschikking van de medisch-historicus; de collecties handschriften en incunabula die bijvoorbeeld in de Countway Library van de medische faculteit van Harvard in Boston worden bewaard, of in de bibliotheek van het College of Physicians in Philadelphia, of in de Yale Medical Library, en natuurlijk niet te vergeten in de National Library of Medi-

cine in Bethesda, overtreffen iedere verwachting. Onder de handschriften bevinden zich niet alleen de beroemde codices uit de middeleeuwen, maar ook veel geschriften van recentere tijd waarvan men zich afvraagt, hoe ze ooit in Amerika verzameld zijn geraakt. De medische incunabula bezit men er vrijwel compleet. De Mayo Clinic in Rochester, Minnesota, is, naar in het Ned. Tijdschr. v. Geneesk. van 3-2-1968 te lezen stond, kortgeleden begonnen met de inrichting van een medisch-historische bibliotheek, waarvoor een bedrag van \$ 800.000. - is uitgetrokken.

Men mag vermoeden, dat de bibliothecaris van de Mayo Clinic, Thomas E. Keys, hierin een belangrijk aandeel heeft gehad. Deze bibliothecaris is voor de Mayo Foundation een Associate Professor - bijzonder hoogleraar - in de medische geschiedenis aan de universiteit van Minnesota. Hij is auteur of co-auteur van enkele belangrijke boeken op het gebied van de geschiedenis der anaesthesie en der cardiologie.

Belangrijke historische verzamelingen bezitten ook de Universiteitsbibliotheken van de Tulane University, de University of Kansas School of Medicine en de University of California Medical School. Sommige instellingen, zoals de College of Physicians te Philadelphia of de Countway Library in Boston, bezitten belangrijke penning-verzamelingen, laatstgenoemde bibliotheek bezit nog een grote verzameling vroege röntgen-toestellen, nog niet gecatalogiseerd.

De bibliotheken ontwikkelen een grote activiteit. Zo is bijv. de National Library of Medicine thans bezig, alle middeleeuwse medische handschriften die in Europese bibliotheken berusten als fotocopie in haar verzameling over te nemen. Er is van deze codices een uitgebreide catalogus in voorbereiding en

binnen enkele jaren zal deze bibliotheek in staat zijn zelf weer fotocopies te leveren van elk gewenst middeleeuws handschrift, waar ter wereld het origineel zich ook mag bevinden. Sinds 1966 geeft deze bibliotheek jaarlijks een bibliografie uit van de inmiddels verschenen medisch-historische wereldliteratuur.

Een ander project van deze bibliotheek bestaat uit het verzamelen van bronnenmateriaal voor toekomstige historici. Van thans nog in leven zijnde coryphaeën op het gebied der theoretische en praktische geneeskunde, worden biografische gegevens verzameld met behulp van deze mensen zelf; zij worden gefilmd en hun stem wordt vastgelegd op de band, terwijl zij hun visie geven op hun werk en leven.

De extra-murale activiteiten op het gebied der medische geschiedenis concentreren zich, behalve in de bibliotheken, vooral in de American Association for the History of Medicine, een vereniging van slechts 800 leden, van wie lang niet alle medicus zijn, en die dus maar een klein percentage van de ruim 300.000 Amerikaanse artsen vertegenwoordigt. Deze vereniging belegt éénmaal per jaar een congres dat twee dagen duurt en waarop een groot programma wordt afgewerkt. De bijeenkomst, die de vorige zomer in New Haven werd gehouden, heb ik bijgewoond. De kwaliteit der voordrachten was sterk wisselend, zoals van een amateursvereniging te verwachten is. De voortdurende toeneming van het percentage der leden dat geen arts is, weerspiegelt zich in de onderwerpen der voordrachten: deze worden steeds minder specifiek medisch-historisch.

Het "Bulletin of the History of Medicine" is het officiële blad van deze vereniging.

Op het bestaan van medisch-historische clubs aan univer-

siteiten heb ik al gewezen. Zulke clubs bestaan hier en daar ook buiten universitair verband. Gewezen kan bijvoorbeeld worden op de sectie voor de geschiedenis der paediatric van de Amerikaanse vereniging voor kindergeneeskunde, en op de "Hall of Fame" in het hoofgebouw van de American College of Surgeons in Chicago, waar de nagedachtenis van grote chirurgen wordt geëerd in historische voordrachten.

Er worden in Amerika verscheidene tijdschriften uitgegeven op het gebied van de geschiedenis der geneeskunde en aanverwante vakken. De oudste is het al eerder genoemde "Bulletin of the History of Medicine", het orgaan van de American Association for the History of Medicine, alsmede van het Johns Hopkins Institute for the History of Medicine. Het is een tweemaandelijks tijdschrift, dat in 1933 door Sigerist is opgericht; het staat wetenschappelijk op een goed peil en het wordt met de uiterste zorg uitgegeven. Een zekere saaiheid kan men er niet aan ontzeggen. Dit tijdschrift heeft jaren lang ook supplementen uitgegeven van uitstekende kwaliteit. Misschien mede als gevolg van de economische welvaart is de animo van auteurs om een monografie als supplement bij het één of ander tijdschrift te doen uitkomen de laatste jaren sterk teruggelopen, liever geeft de schrijver het uit als een eigen, onafhankelijk "boek". Dit geldt ook voor andere series, die door het Institute worden uitgegeven.

In Yale verschijnt sinds 1946 het tijdschrift "Journal of the History of Medicine and allied Sciences", het is ongeveer gelijkwaardig aan het "Bulletin".

Een tijdschrift van geheel andere opzet is "M. D.", dat, onafhankelijk van enige universiteit, verschijnt en geredigeerd wordt door Felix Marti-Ibañez, een na de burgeroorlog naar

Amerika geëmigreerde Spaanse zenuwarts, die enige tijd professor in de medische geschiedenis is geweest aan het New York Medical College. In dit tijdschrift verschijnen, naast korte referaten uit de medische wereldliteratuur en capita selecta uit de moderne geneeskunde, artikelen over kunst in al haar aspecten, over filosofie en vooral over geschiedenis, algemene en medische. Alle artikelen zijn overvloedig van illustraties voorzien. Vooral de filosofische, culturele en historische artikelen zijn geschreven in een ietwat theatrale stijl, die blijkbaar zeer wordt gewaardeerd want het tijdschrift wordt door vele duizenden artsen met geestdrift gelezen. Hoewel de verspreiding ervan gratis is, blijkt het een financieel succes te zijn: het is n. l. doorspekt met pharmaceutische reclames.

Voorts bestaan er nog kleine blaadjes, die door universiteiten worden uitgegeven.

Tenslotte iets over de werkzaamheden van het Institute of the History of Medicine van de Johns Hopkins Universiteit, een instituut dat ik van nabij ken, omdat ik er een half jaar als "visiting lecturer" heb mogen werken.

Dit instituut is in 1929 opgericht op voorstel van William Welch, die er de eerste directeur van is geweest. Welch was, zoals bekend, een bacterioloog van internationale vermaardheid, maar hij is ook oprichter geweest van de "medical school" aan Johns Hopkins, de eerste moderne medische faculteit in de V. S. Hij is het geweest, die de internist Osler, de chirurg Halsted en de vrouwenarts Kelly naar Baltimore heeft gehaald: met deze drie samen staat Welch geportretteerd op het bekende schilderij van Sargent: "The four Doctors", dat nu in de eetzaal hangt van de medische bibliotheek.

Welch was al emeritus, toen hij het directeurschap aanvaardde van het medisch-historische instituut. Dit instituut heeft hij opgezet naar het voorbeeld van het instituut van de door hem zeer bewonderde Karl Sudhoff in Leipzig. Zelfs de naam "Institute" is uit Leipzig afkomstig en is een vertaling van "Institut": het is in het Engels zeer ongebruikelijk een instituut een "institute" te noemen. Welch is ook naar Leipzig gegaan om een opvolger te zoeken, die hij daar gevonden heeft in de persoon van Henry Sigerist. Sigerist was toen, als opvolger van Sudhoff, directeur van het Leipziger instituut, toendertijd de belangrijkste instelling op dit gebied in de gehele wereld, maar omdat het duidelijk werd dat de nationaal-socialisten in Duitsland aan de macht zouden komen, is hij in 1932 naar Baltimore gekomen, met medeneming van verscheidene leden van de wetenschappelijke staf van het Leipziger instituut, onder wie de tegenwoordige directeur, professor Owsei Temkin.

Het instituut is ruimtelijk gefncorporeerd in de medische bibliotheek, organiek daarvan onafhankelijk. Het beschikt over een belangrijke collectie boeken, die ondergebracht is - op een afzonderlijke verdieping - in de bibliotheek en verzorgd wordt door het personeel van de bibliotheek. Het instituut is gelegen op de bovenste verdieping van het bibliotheekgebouw, en bestaat uit een grote expositie-ruimte, een directeurs-suite, een redactie-kamer voor het "Bulletin", een "rare book room", vier vertrekken voor assistenten en andere medewerkers, en een colloquium-kamer, tevens leeszaal.

Behalve de hoogleraar-directeur waren er vijf wetenschappelijke medewerkers - waaronder ikzelf - een redactrice van het tijdschrift, en vier administratieve krachten.

Het instituut bezit een mooie prenten-collectie, een kleine

verzameling van medische curiosa en enkele oude instrumenten, waaronder een aantal authentieke Hellenistische, opgegraven in Klein-Azië.

De wetenschappelijke medewerkers hebben natuurlijk allen hun eigen werk en studie, maar eens in de week verzamelen zij zich een middag in een colloquium, waarin een bepaald onderwerp grondig wordt besproken. In het voorjaar 1967 is uitgaande van het bekende boek van Burton "The anatomy of Melancholy" van gedachten gewisseld over de zwarte gal als lichaamsvocht en de invloed die men eraan heeft toegekend voor het ontstaan van de melancholie.

(april 1968)

* *
* *

Hippokrates-nummer van Hermeneus.

Juist overwoog ik mijn abonnement op Hermeneus, tijdschrift voor de antieke cultuur, dat sinds 1933 loopt, wegens een toenemend gebrek aan ruimte voor boeken en tijdschriften op te zeggen, toen ik het juli-nummer van de 41ste jaargang (1969/1970, no. 5) ontving, dat gewijd bleek te zijn aan Hippokrates en de medische wetenschap van zijn tijd.

Overeenkomstig de aard van het tijdschrift en het karakter der daarin verschillende studies, biedt dit nummer - en dat is in zekere zin te betreuren - geen algemene beschouwing over de figuur van Hippokrates. Wel geeft Dr T. A. Vos een korte inleiding over "De betekenis van de Hippokratische geschriften". Belangwekkend is een bijdrage van dezelfde auteur over de ophthalmologie daarin, als ook zijn afzonderlijk kort artikel over het "Decorum" (Peri Euschumosunès) aangevuld met "diversen". Van Hest schrijft over "De heiligheid van de heilige ziekte".

Daarnaast treft men twee bijdragen aan van Belgische auteurs. Herman de Ley levert een wat grotere studie over "Demokritos en Hippokrates. De Hippokratische voortplantingsleer". Men herinnert zich, dat Hippokrates eens een bezoek bracht aan de grote Abderiet, hetwelk door sommige schilders o. a. Rembrandt, in beeld is gebracht. Men zou daar dan over ook in kunst-historische geest kunnen schrijven. En Mej. Greta Vantilborgh geeft een oorspronkelijke bijdrage over een weinig bekend onderwerp, namelijk "Ademhalingsstoornissen bij het kind in het corpus hippocraticum".

Het korte artikel van F. J. Brevet over "Sappho en de dokter" brengt ons de bekende Lesbische dichteres niet nader, maar bespreekt een kleine uitweiding van Plutarchus over

het tot standkomen van het tweede huwelijk tussen de met Seleucus gehuwde Stratonice, dochter van Demetrius (336-283), op wie haar stiefzoon verliefd raakt. Bij de herkenning dier verliefdheid (later, met Seleucus' goedvinden, leidend tot een tweede huwelijk) speelt een ode van Sappho een rol.

Al getuigt deze laatste bijdrage slechts van de literatuur kennis en het psychologische inzicht van een derde-eeuwse dokter, toch biedt deze aflevering van Hermeneus zeker een aantal gegevens, waarmede de medico-historicus, gefintereseerd in Hippokrates en zijn tijd, winst kan doen.

L.

Promotie.

Op 11 September 1970 promoveerde de Heer P. van der Zwaag zenuwarts te Hoogeveen tot doctor in de geneeskunde op een proefschrift, getiteld Wouter van Doeveren (1730 - 1783), leven en werken van een 18e eeuwse hoogleraar in de geneeskunde. Promotor was Prof. Dr G. A. Lindeboom. De dissertatie is ook als monografie verschenen in "van Gorcum's Historische Bibliotheek" (no. 86).

INHOUD

	pag.
D. de Moulin. De Historia Medica in de Verenigde Staten	21
G. A. Lindeboom. Hippokrates-nummer van Hermeneus	41
Promotie P. van der Zwaag	42